

ПРО ДЕЯКІ ОЦІННІ НАЗВИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСТЕПОВИХ ГОВІРКАХ ПІВДЕННОЇ ДОНЕЧЧИНИ

У статті на матеріалі новостворених українських східностепових говірок Південної Донеччини розглянуто низку найменувань рис характеру людини, які є сегментом оцінної лексики. Установлено, що для реалізації досліджуваних сем найчастіше використовуються міжговіркові синоніми з різною функціональною активністю. Визначено, що серед видів номінації найпоширенішою є лексична (на рівні слова та словосполучення). Основним шляхом збагачення говіркового фонду антропонімів виступає деривація. Засвідчено лексеми із широкою семантичною структурою. Окремі найменування, зафіксовані у східностеповому просторі, відомі іншим суміжним та віддаленим українським діалектним континуумам зі спільними або відмінними ознаками в семантиці.

Ключові слова: українські східностепові говірки, сема, номінація, оцінна лексика, назви рис характеру людини.

Виктор Дворянкин. О НЕКОТОРЫХ ОЦЕНОЧНЫХ НАЗВАНИЯХ ЧЕЛОВЕКА В УКРАИНСКИХ ВОСТОЧНОСТЕПНЫХ ГОВОРАХ ЮЖНОЙ ДОНЕТЧИНЫ

В статье на материале новообразованных украинских восточностепных говоров Южной Донетчины рассмотрен ряд наименований черт характера человека, которые являются сегментом оценочной лексики. Установлено, что для реализации исследуемых сем чаще всего используются междиалектные синонимы с разной функциональной активностью. Определено, что среди видов номинации самой распространенной является лексическая (на уровне слова и словосочетания). Основным путем обогащения диалектного фонда антропонимов выступает деривация. Засвидетельствованы лексемы с широкой семантической структурой. Отдельные наименования, зафиксированные в восточностепном пространстве, известны другим смежным и отдаленным украинским диалектным континуумам с общими или отличительными признаками в семантике.

Ключевые слова: украинские восточностепные говоры, сема, номинация, оценочная лексика, названия черт характера человека.

Viktor Dvoryankin. ABOUT SOME NAMES EVALUATING A MAN IN THE UKRAINIAN EASTERN STEPPE DIALECTS OF THE SOUTH DONETSK REGION

The article presents a series of names to denote personality traits which are the segment of the valuation vocabulary based on newly-formed Ukrainian eastern steppe dialects of South Donetsk region. The author claims that the usage of the semes under consideration is mostly characterised by cross-dialectal synonyms of various functional activity. It is also asserted that the most widely used type of nomination is lexical (on the word and word-combination level). Derivation is considered to be the basic way to enrich dialectal fund of anthroponyms. The author makes notes of lexemes with wide semantic structure. Some names fixed in eastern steppe space are typical of other related and distant Ukrainian dialectal continuum with their common and distinct features in semantics.

Key words: Ukrainian eastern steppe dialects, seme, nomination, valuation vocabulary, names to denote personality traits.

Функціонування оцінної лексики, зокрема найменувань рис людини, в українському діалектному просторі вже тривалий час перебуває в полі зору лінгвістів. Так, зазначені номінації розглянуто в працях І. О. Варченка [3], Г. Ю. Пастернак [10] (українські діалекти в цілому), В. В. Леснової [7, с. 8] (східнослобожанські говірки), З. М. Бичка [1, с. 158–165] (наддністрянські говірки), С. Є. Панцьо [9] (лемківські говірки), Ю. В. Громика [4] (поліські говірки), Н. В. Гуйванюк [5] (буковинські говірки), Л. П. Бойко, С. В. Сабліної [2] (нижньонаддніпрянські говірки) та ін. Однак до сьогодні не стала предметом діалектологічних студій номінація осіб за зовнішніми ознаками та внутрішніми якостями в новожитих

українських східностепових говірок. Це й актуалізує необхідність вивчення антропономів у зазначеному мовному ландшафті.

Метою статті є лексико-семантичний аналіз окремих назв рис характеру людини на базі українських східностепових говірок Південної Донеччини, що передбачає розв'язання таких завдань: 1) на підставі власних польових записів виявити відповідні репрезентанти й установити їх функціональну активність і структурно-семантичні особливості; 2) з'ясувати деякі лексико-семантичні паралелі з іншими діалектними континуумами.

Розглянемо специфіку вираження низки сем студійованої групи номенів.

Сема 'суворий, вимогливий' представлена сімома лексемами: *су^рвовий* (59 н. пп.: 6–8, 10–12, 15–18, 21–23, 25–29, 31–34, 38, 41, 43, 46–61, 66–69, 73, 75, 78–86, 88, 89, 94), *су^вворий* (15 н. пп.: 14, 35, 36, 39, 40, 63–65, 70, 71, 77, 87, 91–93), *ст^рогий* (9 н. пп.: 1, 2, 9, 20, 24, 37, 42, 45, 62), *се^рйозний* (7 н. пп.: 3–5, 30, 44, 74, 76), *ви^емогли^евий* (2 н. пп.: 72, 90), *требоват^{'і}л^{'н}ий* (1 н. п.: 19), *принциповий* (1 н. п.: 13).

Сема 'шахрайський' представлена шістьома прикметниками, з яких один є загальноновживаним – *не^ч'есний* (н. пп. 1–94). Інші номени виступають синонімами до згаданого: *шах^{'р}айс^{'к}ий* (17 н. пп.: 20–22, 26, 30, 41, 47, 49, 62, 70, 76, 83, 85, 86, 91, 93, 94), *бре^х'ливий* (6 н. пп.: 35, 50, 69, 72, 79, 84), *мах^{'л}арс^{'к}ий* (6 н. пп.: 27, 51, 60, 71, 77, 87), *мо^{'ш}ен:иц^{'к}ий* (4 н. пп.: 24, 56, 74, 88), *об^{'м}ан:ий* (2 н. пп.: 74, 86). Зауважимо, що по одному синоніму до слова *не^ч'есний* спостережено лише в 31 н. п., по два – тільки у 2 говірках: у н. п. 74 – *мо^{'ш}ен:иц^{'к}ий* і *об^{'м}ан:ий*, у н. п. 86 – *шах^{'р}айс^{'к}ий* і *об^{'м}ан:ий*.

Для сем 'шахрай' і 'шахрайка' характерні сім корелятивних пар (словотвірних опозитів): *мо^{'ш}ен:ик : мо^{'ш}ен:иц^{'а}* (65 н. пп.: 1–13, 15–18, 23–25, 27, 28, 31–35, 37–40, 42–45, 48, 50, 52–61, 64–69, 73–75, 77, 79, 81, 82, 84, 88–90, 92), *шах^{'р}ай : шах^{'р}айка* (16 н. пп.: 20–22, 26, 30, 41, 47, 49, 62, 70, 76, 85, 86, 91, 93, 94), *ду^{'р}ис^{'в}'ит : ду^{'р}ис^{'в}'ітка* (6 н. пп.: 14, 19, 36, 46, 63, 80), *мах^{'л}ар : мах^{'л}арка* (3 н. пп.: 51, 71, 87), *об^{'м}аниш^{'ч}'ік : об^{'м}аниш^{'ч}'іц^{'а}* і *бре^{'х}ун : бре^{'х}уха* (3 н. пп.: 29, 72, 83), *офе^{'р}'іст : офе^{'р}'істка* (1 н. п.: 78).

Сема 'відвертий' об'єднує дев'ять лексем: *пр^{'а}мий* (60 н. пп.: 1–20, 23–25, 27–30, 32–34, 37, 38, 42–45, 53–55, 57, 58, 60–62, 66–68, 71, 73–75, 80–82, 85, 86, 88–90, 94), *в^{'і}д^{'м}к^{'р}итий* (19 н. пп.: 21, 26, 31, 40, 47, 51, 52, 63–65, 69, 70, 74, 87, 88, 90–93) (і фонетичні варіанти *од^{'м}к^{'р}итий* – 1 н. п. (88) та *отк^{'р}итий* – 4 н. п. (35, 46, 76, 77)), *в^{'і}д^{'в}ертий* (16 н. пп.: 22, 36, 41, 48–50, 54, 56, 59, 72, 74, 76, 77, 79, 83, 86), *ч^{'е}сний* (3 н. пп.: 19, 39, 78), *справе^{'д}ливий* (1 н. п.: 84), *прос^{'т}ий* (1 н. п.: 58), *не^{'л}у^{'к}авий* (1 н. п.: 9). У досліджуваному діалектному ландшафті відзначено синоніми, причому в 1 н. п. їх спостережено три, у 9 н. пп. – по два.

Для семи 'недовірливий' характерні такі маніфестанти: *не^{'д}о^{'в}'ірли^{'е}вий* (76 н. пп.: 1–12, 14–20, 22–24, 27–34, 36–43, 45, 48–57, 61, 62, 66, 68–75, 77–89, 91–93), *не^{'д}о^{'в}'ерч^{'і}євий* (14 н. пп.: 21, 25, 26, 44, 46, 47, 58–60, 63–65, 76, 94) (і фонетичний варіант *не^{'д}о^{'в}'ірч^{'і}євий* – 1 н. п.: 35), *не^{'в}'іруй^{'ч}'ій* (2 н. пп.: 67, 90), фразеологізм *не^{'в}'іруй^{'ч}'ій Хо^{'м}а* (1 н. п.: 13).

Сема 'застережливий' має чотири репрезентанти. Найчастотнішим є російське запозичення *осто^{'р}ожний* (74 фіксації: н. пп.: 1–24, 26, 28, 29, 32–35, 37–39, 42–49, 53–56, 58–60, 62, 65–69, 71, 73–82, 84–86, 88–90, 92, 93), яке передає таку ж семантику й у сусідніх східнослобожанських говірках [ЛС, с. 43]. Інші номени мають незначний ступінь функціональної активності: прикметник *засте^{'р}ежли^{'е}вий* засвідчено в 9 н. пп. (25, 36, 40, 50, 51, 61, 64, 70, 72), *поне^{'р}едли^{'е}вий* – у 6 н. пп. (27, 30, 31, 57, 87, 91), *запо^{'б}'ігли^{'е}вий* – у 5 н. пп. (41, 52, 63, 83, 94).

Сема 'ласкавий' представлена п'ятьма лексемами (прикметниками): *лас^{'к}авий* (51 н. п.: 1–7, 9, 11, 14, 16, 20, 21, 26, 34, 36–38, 41–48, 51–54, 57, 61, 63–66, 68, 69, 72, 73, 75, 77, 79, 83, 86, 87, 88, 90–93) (фонетичним варіантом *ласковий* – 21 н. п.: 3–5, 18, 19, 22, 28, 30, 35, 37, 39, 56, 58, 60, 62, 76, 81, 84, 85, 88, 89), *н^{'і}жний* (33 н. пп.: 10, 11, 13, 15, 16, 18, 29, 31–34, 38, 39, 42, 43, 49, 50, 53, 55, 60, 61, 66, 68, 71, 73–75, 78, 80, 82, 83, 88, 94), *доб^{'р}ий* (29 н. пп.: 6–8, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 23–25, 27, 29, 32, 33, 40, 54, 55, 58, 59, 67, 70, 71, 73, 74, 76, 89, 90), *ува^{'ж}ит^{'і}л^{'н}ий* (2 н. пп.: 1, 84). Синонімічні утворення наявні в 39 говірках: по два номени засвідчено в 36 н. пп., по три – у 3 н. пп.

Зауважимо, що інколи діалектоносії для номінації рис людини (як позитивних, так і негативних) уживають лексеми, які мають властивість вступати в синонімічні відношення з найменуваннями різних оцінних характеристик. Як слушно зауважує А. О. Уфімцева, «одне й те саме слово по лінії різних значень може одночасно включатися до складу декількох лексико-семантичних груп і синонімічних рядів» [11, с. 140]. Так, в аналізованих говірках лексему *добрий* зафіксовано із значеннями ‘привітливий’, ‘доброзичливець’, ‘ласкавий’, ‘щедрий’, ‘поступливий’, *хороший* – зі значеннями ‘привітливий’, ‘статурний’, ‘вродливий’ [див.: 6; 7, с. 40], *уважливий* – ‘чемний’, ‘поступливий’, ‘ласкавий’, ‘вихований’, *мурло* – ‘похмура людина’, ‘людина, яка невиразно й тихо говорить’, ‘мовчун’: ‘мовчунка’, ‘некультурна, неосвічена, невихована людина’, *уредний* – ‘вередливий’, ‘осоружний’, ‘сердитий’, опозити *брехун*: *брехуха* – ‘брехун’: ‘брехуха’, ‘обманщик’: ‘обманщиця’, ‘пліткар’: ‘пліткарка’, ‘шахрай’: ‘шахрайка’.

Реалізаторами сем ‘підлесник’ і ‘підлесниця’ виступають один іменник спільного роду *підлиза* (67 н. пп.: 1, 3–13, 15–18, 21–23, 29, 32–35, 41–44, 46–50, 52–55, 57, 58, 61–69, 71–73, 75, 76, 78, 79, 81–84, 86–93) та чотири пари словотвірних опозитів *підлабузник*: *підлабузниця* (22 н. пп.: 14, 19, 20, 24, 27, 28, 30, 31, 37–40, 51, 56, 59, 60, 70, 74, 77, 80, 85, 94), *лизух*: *лизуха* (2 н. пп.: 25, 45), *підлесник*: *підлесниця* (2 н. пп.: 2, 36), *облесник*: *облесниця* (1 н. пп.: 26). Усі маніфестанти (крім останньої корелятивної пари) наявні з ідентичним значенням і в сусідніх східнословобожанських говірках [ЛС, с. 44, 32], лексему *лизун* ‘пристосування, на якому клали сіль звірам’, ‘підлесник’ зафіксовано в західнополіському обширі [АЗП I, с. 283], цей же номен зі значеннями ‘пестун’, ‘підлабузник’ (подано з ремаркою «зневажливе»), ‘п’яниця’ (із позначкою «згрубіле») – у буковинському [СБГ, с. 258–259].

Семам ‘донощик’ і ‘донощиця’ властиві вісім пар словотвірних опозитів: *доношч’ик*: *доношч’иця* (76 н. пп.: 2–8, 10–23, 26, 28–37, 39–43, 46–48, 50–53, 55, 57, 61–64, 66–73, 75–92), *стукач*: *стукачка* (5 н. пп.: 45, 49, 58, 65, 74), *виказувач*: *виказувачка* (1 н. пп.: 94), *виказч’ик*: *виказч’иця* (3 н. пп.: 9, 44, 56), *доказч’ик*: *доказч’иця* (3 н. пп.: 1, 27, 60), *пр’їдат’їл*: *пр’їдат’їл’н’иця* (3 н. пп.: 24, 25, 59), *с’їк’сот*: *с’їк’сотка* (1 н. пп.: 93), *шп’їон*: *шп’їонка* (1 н. пп.: 54). Щоправда, в одній говірці (н. п. 38) зафіксовано фразеологізм *дві’їнацат’напоп’лам*.

Опозиція ‘пліткар’: ‘пліткарка’ реалізована чотирма парами словотвірних опозитів: *спл’етн’ик*: *спл’етн’иця* (81 н. пп.: 1–7, 9–12, 14–24, 26–29, 31–52, 54–70, 72, 74, 75, 78–82, 84–87, 89, 91, 92, 94), *брехун*: *брехуха* (7 н. пп.: 13, 25, 71, 73, 77, 83, 88), *баламут*: *баламутка* (3 н. пп.: 8, 30, 76), *пле’тун*: *пле’туха* (3 н. пп.: 53, 90, 93). У трьох говірках (н. пп. 4, 22, 59) як синонім до іменника *брехуха* (для номінації жінки-пліткарки) вживається фразеологізм *їазі’ката х’вес’ка*.

Семи ‘підбурювач’ і ‘підбурювачка’ репрезентовані переважно словотвірними опозитами, як-от: *підмоўник*: *підмоўниця* (28 н. пп.: 6, 9, 14, 21, 26, 31, 36, 45, 47, 50, 51, 53, 56, 58–60, 70, 73, 74, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 91, 93, 94), *намоўник*: *намоўниця* (5 н. пп.: 40, 57, 81, 90, 92), *подстр’їкат’їл*: *подстр’їкат’їл’н’иця* (25 н. пп.: 1, 7, 10–13, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 27–29, 32–34, 43, 55, 66, 68, 69, 75, 78), *підстри’кач*: *підстри’качка* (1 н. пп.: 54), *підбурник*: *підбурниця* (5 н. пп.: 2, 8, 20, 30, 67), *поджи’гат’їл*: *поджи’гат’їл’ниця* (4 н. пп.: 35, 42, 48, 65), *піджигувач*: *піджигувачка* (1 н. пп.: 46), *напраўник*: *напраўниця* (2 н. пп.: 61, 77), *зводник*: *зводниця* (2 н. пп.: 76, 87), *підкажч’ик*: *підкажч’иця* (1 н. пп.: 52), *підкупник*: *підкупниця* (1 н. пп.: 72), *піджуч’ник*: *піджуч’ниця* (1 н. пп.: 25), *подби’вал’ник*: *подби’вал’ниця* (1 н. пп.: 88), *подкус’їт’їл*: *подкус’їт’їл’н’иця* (1 н. пп.: 84), *подговори’ч’ик*: *подговори’ч’иця* (1 н. пп.: 62), *заговори’ч’ик*: *заговори’ч’иця* (1 н. пп.: 17), *навоч’їк*: *навоч’їця* (1 н. пп.: 37). У трьох говірках (н. пп. 3–5) словотвірні опозити відсутні: на позначення чоловіка-підбурювача вживається слово *піджигувач*, а для номінації жінки-підбурювачки використовується компаратив *піджигує як з’м’їя*. Крім того, зафіксовано іменники спільного роду *жигало* (1 н. пп.: 38) і *піджига* (1 н. пп.: 89) та пропозитивні номени *напраў’їає на зле* (7 н. пп.: 22, 41, 44, 49, 63, 64, 71) і *той (та) / ш’ч’о ог’н’а п’їдли’ває* (1 н. пп.: 39). Окремі назви (або споріднені з ними слова) засвідчено в інших українських діалектних континуумах: *підмоўнік*: *підмоўни’ця*, *підстр’їкат’їл*: *підстр’їкат’їл’ка*, *підстр’їкач*:

п'ідстр'ікач'ка, п'ідбур'увач' : *п'ідбур'увач'ка, п'іджи^егате^л'* : *п'іджи^егате^л'ка, п'іджигувач'* : *п'іджигувач'ка, п'ідговори'ч'і^ек* : *п'ідговори'ч'і^еца, заговори'ч'і^ек* : *заговори'ч'і^еца* 'тс' – у сусідньому східнословобожанському [ЛС, с. 45, 44, 24]; *напраўл'ач'* : *напраўл'ач'ка* 'тс', *п'іджигуват'*, *п'іджигнут'* 'час від часу докидати слова, захищаючи одного зі сперечальників', 'уражати їдким словом, гострим зауваженням або натяком', *жигало* (іменник середнього роду) 'металевий прутик для розворушення жару', 'довгий вузький ніж, яким колють свиней', *жигайло* 'проноза, підбурювач' – у суміжному нижньонаддніпряньському [ЧНН II, с. 337; III, с. 115; I, с. 315]; *наводчик* 'звір, який іде попереду стада', *жигало* (іменник середнього роду) 'розпечений залізний шворінь, яким пропікають дірки в дереві', *п'іджигувач* 'той, хто підбурює когось проти чого- або кого-небудь' – у віддаленому західнополіському [АЗП I, с. 329, 155; II, с. 49]; *жигало (жігало)* 'шило' (подано з ремаркою «рідкісне») – у гуцульському [ГГ, с. 70].

Для сем 'заколотник' і 'заколотниця' характерні сім корелятивних пар (словотвірних опозитів): *бала'мут* : *бала'мутка* (86 н. пп.: 1, 3–8, 10–13, 15–58, 60–73, 75–77, 79–86, 88–91, 93, 94), *бала'мут* : *бала'мутиха* (1 н. п.: 9), *з'водник* : *з'водниц'а* (1 н. п.: 63), *зако'лотник* : *зако'лотниц'а* (3 н. пп.: 2, 59, 92), *кала'мутник* : *кала'мутниц'а* (1 н. п.: 14), *скл'оч'н'ік* : *скл'оч'н'іца* (2 н. пп.: 74, 78), *бух'тар* : *бух'тарка* (1 н. п.: 87).

Єдиним маніфестантом – загальноновживаним прикметником (комполитом) *ч'орно'ротий* (н. пп. 1–94) – представлена в більшості досліджуваних говірок сема 'сварливий'. Інші назви, які виступають синонімами до згаданої, мають незначний ступінь функціональної активності: лексему *скан'дал'ний* засвідчено в 11 н. пп. (3–5, 22, 35, 39, 59, 63, 65, 76, 78), *сварливий* – у 10 н. пп. (9, 20, 21, 36, 47, 51, 62, 83, 85, 86), *лайливий* – у 6 н. пп. (24, 30, 41, 45, 77, 94), *гри^езливий* – у 4 н. пп. (26, 40, 91, 93), *губатий* (номен, що вживається в переносному значенні) – у 2 н. пп. (64, 80).

Репрезентанти розглянутої вище семи (прикметники) мають властивість субстантивовуватись і утворювати відповідні корелятивні пари. У цьому разі вони виступають, як правило, найчастотнішими реалізаторами семи 'сварлива людина': *ч'орно'рота* (н. пп. 1–94), *сварливий* : *сварлива* (9 н. пп.: 9, 21, 36, 47, 51, 62, 83, 85, 86), *скан'дал'ний* : *скан'дал'на* (7 н. пп.: 3–5, 22, 35, 39, 76), *лайливий* : *лайлива* (5 н. пп.: 24, 30, 41, 45, 77), *гри^езливий* : *гри^езлива* (2 н. пп.: 26, 93), *губатий* : *губата* (2 н. пп.: 64, 80). Інші маніфестанти цієї семи належать до суто спорадичних: іменники спільного роду *лай'ко* (н. п. 94), *гри^ез'ака* (н. п. 40), *гри^ез'ука* (н. п. 91) мають по 1 фіксації, словотвірні опозити *скан'дал'іст* : *скан'дал'істка* – по 4 фіксації (н. пп. 59, 63, 65, 78), словосполучення *сварлива л'удина* наявне в одній говірці (н. п. 20).

Сема 'задикуватий, зачіпливий' представлена переважно прикметником *за'дири^естий* (48 н. пп.: 3–5, 8, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 22, 25, 27–29, 31–34, 36–38, 46, 49, 53, 55, 56, 60–66, 68, 69, 71, 72, 75, 77, 81, 85–89, 91, 92) та його дериватами *за'дирли^евий* (5 н. пп.: 20, 30, 52, 93, 94), *зади^ерикуватий* (5 н. пп.: 1, 9, 35, 79, 82), *за'диркуватий* (14 н. пп.: 2, 6, 7, 12, 23, 42, 43, 48, 50, 51, 58, 76, 78, 80) (і акцентним варіантом *зади^еркуватий* – 3 н. пп.: 54, 83, 74), *заде^л'рикуватий* (2 н. пп.: 44, 84) (і акцентним варіантом *заде^л'рикуватий* – 11 н. пп.: 14, 21, 24, 26, 40, 41, 47, 57, 70, 73, 90). У 6 говірок (н. пп. 13, 17, 39, 45, 59, 67) засвідчено прикметник (російське запозичення) *драч'ливий*.

Для семи 'задирака' характерні такі лексеми: *зади^е'рака* (57 н. пп.: 1–7, 9–12, 14–16, 18, 22, 23, 26, 28, 29, 31–35, 38, 40, 42–44, 46–48, 50, 54, 55, 57, 62–64, 66, 68, 69, 71–73, 75–82, 85, 89, 90) (і словотвірні варіанти *за'дира* – 17 н. пп. (8, 19, 20, 25, 30, 37, 49, 52, 53, 56, 58, 61, 88, 91–94) і *заде^л'рика* – 3 н. пп. (24, 41, 84)), *драч'ун* (15 н. пп.: 13, 17, 21, 27, 36, 39, 45, 51, 59, 60, 67, 70, 74, 86, 87), *заво'д'ака* (1 н. п.: 83), *заб'і'яка* (1 н. п.: 65).

Таким чином, в українських східнослов'янських говірках Південної Донеччини антропономен є активним розрядом оцінних найменувань, який містить у своєму складі фонетичні, акцентні та словотвірні варіанти. Для вираження аналізованих сем здебільшого використовуються міжговіркові синоніми з різною частотністю вживання. Серед видів номінації типовою є лексична (за допомогою слова та словосполучення); явище пропозитивної номінації (на рівні речення) представлено спорадично. Основним шляхом поповнення говіркового фонду антропономенів є деривація. Засвідчено випадки розширення семантичної структури слів у говірковому мовленні (деякі номен є одночасно маніфестантами кількох сем). Окремі

найменування, виявлені у східностеповому обширі, відомі іншим суміжним та віддаленим українським діалектним ландшафтам зі спільними чи відмінними ознаками в семантиці.

Перспективним вважаємо висвітлення особливостей просторової поведінки розглянутих антропономів та зіставлення їх на різних хронологічних зрізах для вивчення процесів динаміки / статичності українських східностепових говірок Південної Донеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичко З. М. Діалектна лексика наддністрянського говору / З. М. Бичко. – Тернопіль : Лідер, 2000. – 280 с.
2. Бойко Л. П. Системні відношення в тематичній групі лексики на позначення людини та її рис у говірках Нижньої Наддніпряни / Л. П. Бойко, С. В. Сабліна // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. праць / [відп. ред. Ж. В. Колоїз]. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 6. – С. 64–70.
3. Варченко И. Существительные, характеризующие человека по личным чертам, в украинских диалектах / Иван Варченко // Совещание по общеславянскому лингвистическому атласу (Ленинград, 26–30 сентября 1972 г.) : тез. докл. – М., 1972. – С. 73–76.
4. Громик Ю. В. Лексика тематичної групи «фізичні риси людини та частини її тіла» в поліській говірці с. Липне / Ю. В. Громик // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2010. – № 2. – С. 32–38.
5. Гуйванюк Н. Емоційно-оцінна лексика у «Словнику буковинських говірок» / Ніна Гуйванюк // Мовознавчий вісник : [зб. наук. праць / МОНМС України. Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького ; відп. ред. Г. І. Мартинова]. – Черкаси, 2011. – Вип. 12–13. – С. 88–95.
6. Довгяло Г. А. О лексеме ‘хороший’ в переходном украинско-белорусском говоре Восточного Полесья / Г. А. Довгяло, Т. С. Янкова // Совещание по общеславянскому лингвистическому атласу (Гомель, 9–12 сентября 1975 г.) : тез. докл. – М., 1975. – С. 201–203.
7. Леснова В. В. Номінація людини та її рис у східнослов'янських українських говірках : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Леснова Валентина Володимирівна. – К., 1999. – 520 с.
8. Леснова В. В. Номінація рис людини в українських східнослов'янських говірках : [монографія] / Валентина Володимирівна Леснова. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 193 с.
9. Панцьо С. Лексико-семантичний спосіб творення іменників словотвірної категорії особи в лемківському говорі / Стефанія Панцьо // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство : зб. наук. праць / [гол. ред. Д. Г. Бучко]. – Тернопіль : ТНПУ, 2004. – № 2 (12). – С. 260–270.
10. Пастернак Г. Ю. До характеристики емоційно-оцінної лексики на позначення особистих рис людини в діалектах / Г. Ю. Пастернак // Семасіологія і словотвір : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 19–23.
11. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы / А. А. Уфимцева. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 287 с.

ДЖЕРЕЛА ТА ЇХ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- АЗП – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : [у 2 т.] / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1. – 354 с. ; Т. 2. – 458 с.
- ГГ – Гуцульські говірки : короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Львів, 1997. – 232 с.
- ЛС – Леснова В. В. Матеріали до словника говірок Східної Слобожанщини : людина та її риси / В. В. Леснова. – Луганськ : Шлях, 1999. – 76 с.
- СБГ – Словник буковинських говірок / [за заг. ред. Н. В. Гуйванюк]. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
- ЧНН – Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпряни : [у 4 т.] / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1. – 324 с. ; Т. 2. – 371 с. ; Т. 3. – 303 с.

СКОРОЧЕННЯ

- н. п. – населений пункт
н. пп. – населені пункти
'тс' – те саме значення

СПИСОК ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

(усі населені пункти розташовані в Донецькій обл.)

1) с. Іскра Великоновосілківського району; 2) с. Червона Зірка Великоновосілківського району; 3) с. Новоукраїнка Великоновосілківського району; 4) с. Олексіївка Великоновосілківського району; 5) с. Андріївка Великоновосілківського району; 6) м. Курахове Мар'їнського району; 7) смт Старомихайлівка Мар'їнського району; 8) с. Комар Великоновосілківського району; 9) с. Федорівка Великоновосілківського району; 10) с. Успенівка Мар'їнського району; 11) с-ще Грабське Амвросіївського району; 12) с. Благодатне Амвросіївського району; 13) с. Катеринівка Мар'їнського району; 14) с-ще Новомиколаївка Волноваського району; 15) с. Обільне Старобешівського району; 16) с-ще Родники Амвросіївського району; 17) смт Велика Новосілка; 18) с-ще Новоукраїнка Мар'їнського району; 19) смт Оленівка Волноваського району; 20) с. Времівка Великоновосілківського району; 21) с. Микільське Волноваського району; 22) смт Старобешево; 23) смт Войковський Амвросіївського району; 24) с-ще Урожайне Великоновосілківського району; 25) с. Новомайорське Великоновосілківського району; 26) смт Новотроїцьке Волноваського району; 27) с. Старомлинівка Великоновосілківського району; 28) м. Комсомольське Старобешівського району; 29) с. Василівка Амвросіївського району; 30) с. Новопетриківка Великоновосілківського району; 31) с-ще Степне Волноваського району; 32) с. Кирилівка Волноваського району; 33) с. Петрівське Старобешівського району; 34) с. Кумачове Старобешівського району; 35) с. Рибинське Волноваського району; 36) с. Красна Поляна Великоновосілківського району; 37) с. Старогнатівка Тельманівського району; 38) с. Вершинівка Тельманівського району; 39) с-ще Хлібодарівка Волноваського району; 40) с. Калініне Волноваського району; 41) смт Андріївка Тельманівського району; 42) с. Гранітне Тельманівського району; 43) с. Мічуріне Тельманівського району; 44) с. Черевківське Тельманівського району; 45) с. Кузнецово-Михайлівка Тельманівського району; 46) с. Котлярівське Тельманівського району; 47) с. Красівка Волноваського району; 48) с. Старомар'ївка Тельманівського району; 49) с. Нова Мар'ївка Тельманівського району; 50) с-ще Труженка Володарського району; 51) с-ще Привільне Волноваського району; 52) с. Кальчинівка Володарського району; 53) с. Малоянисоль Володарського району; 54) с. Назарівка Володарського району; 55) с. Кирилівка Володарського району; 56) с. Чермалик Тельманівського району; 57) с. Приморське Новоазовського району; 58) с. Свободне Тельманівського району; 59) с. Конькове Тельманівського району; 60) с. Новокрасівка Володарського району; 61) с. Новоянисоль Володарського району; 62) с. Старченкове Володарського району; 63) с. Ксенівка Володарського району; 64) с. Сергіївка Володарського району; 65) с. Республіка Володарського району; 66) с. Октябр Новоазовського району; 67) с. Красноармійське Новоазовського району; 68) с. Козацьке Новоазовського району; 69) с. Лугове Володарського району; 70) с. Паннівка Володарського району; 71) с. Новогригорівка Володарського району; 72) смт Володарське; 73) с. Гнутове м. Маріуполя; 74) с. Заїченко Новоазовського району; 75) с. Митьково-Качкарі Новоазовського району; 76) с. Захарівка Першотравневого району; 77) с. Суженка Володарського району; 78) с. Бойове Володарського району; 79) смт Старий Крим м. Маріуполя; 80) с. Стародубівка Першотравневого району; 81) с. Бердянське Першотравневого району; 82) с-ще Агробаза Першотравневого району; 83) с. Широкине Новоазовського району; 84) с. Безіменне Новоазовського району; 85) м. Новоазовськ; 86) с. Комишувате Першотравневого району; 87) с-ще Дем'янівка Першотравневого району; 88) смт Мангуш (Першотравневе); 89) с. Іллічівське Першотравневого району; 90) смт Седове Новоазовського району; 91) с-ще Бабах-Тарама Першотравневого району; 92) с. Урзуф Першотравневого району; 93) смт Ялта Першотравневого району; 94) с. Мелекине Першотравневого району.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2014 р.